

ГОДИШЊИЦЕ

Двосџруки јубилеј Војводине

ПОЧЕТАК САМООРГАНИЗОВАЊА И ПУТ КА ПРИСАЈЕДИЊЕЊУ МАТИЦИ

Два споменута историјска датума били су од пресудне важности не само Србе у тадашњој Угарској, него и за Србију. Без Мајске скупштине, када је проглашена Српска Војводина (доцније скраћено названа Српска Војводина) и када су Срби, првенствено у својој свести, поставили јасне и чврсте темеље свог националног програма, питање је да ли би се, седам деценија доцније, у Новом Саду сабрала Велика народна скупштина Срба, Буњеваца и осталих Словена на којој су војвођанске области

Ове године Војводина обележава два велика јубилеја - 170 година од одржавања Мајске скупштине у Сремским Карловцима (1/13 - 3/15. мај 1848) и 100. годишњицу (25. новембра 1918) од проглашења присаједињења делова данашње северне српске покрајине Краљевини Србији на Великој народној скупштини у Новом Саду. У прошлом броју СНН-а подсетили смо на неке од ових догађаја, а ове недеље почињемо објављивање фељтона поводом два значајна јубилеја

повољног историјског тренутка свесрпског ослобођења и уједињења.

Своје тежње, међутим, тешко и споро су остваривали. Моћно царство додељивало им је краткотрајна решења, привремене и крће делиће аутономије. Народноцрквени привилегијама хабзбуршких владара, наши сународници су до средине XVIII века били везани за Бечки двор који их је признао као народ. Обезбедене су им и верске слободе, али им није била додељена посебна територија.

Привилегије сведене на црквене и школске

Током владавине Марије Терезије, а у складу са општом централизацијом царске државе, српске народноцрквене привилегије сведене су на црквеношколске. Срби су на Сабору у Темишвару 1790. године, у време политичке кризе у монархији и буђења национализма код Мађара, покушали да унапреде свој статус из-

Сремски Карловци

присаједињене Краљевини Србији. Без ова два догађаја географска мапа Србије, несумњиво, данас би изгледала битно другачије.

Векови политичке борбе

Мајској скупштини у Сремским Карловцима претходио је век и по политичке борбе Срба у Хабзбуршкој монархији и у Угарској за равноправност са другим народима, првенствено са Немцима и Мађарима. Када је 1848. године избила револуција у многим крајевима Европе, укључујући и Аустроугарску, у тим револуционарним данима Срби су, попут

осталих народа, видели прилику да поставе темеље свог националног, политичког и верског програма. Тај програм представљао је основу српске политике у овим крајевима од друге половине XIX века па све до распада угарског царства 1918. године и присаједињења Срема, Баната, Барање и Бачке матици Србији.

Тај програм недвосмислено је прокламован на Мајској скупштини 1848. године. Представници Срба упутили су захтев Бечу за успостављање српске аутономије и прогласили Српску Војводину. Захтевали су посебну аутономну територију која би захватала читав Срем

ПОЛИТИЧКА И КУЛТУРНА ОАЗА

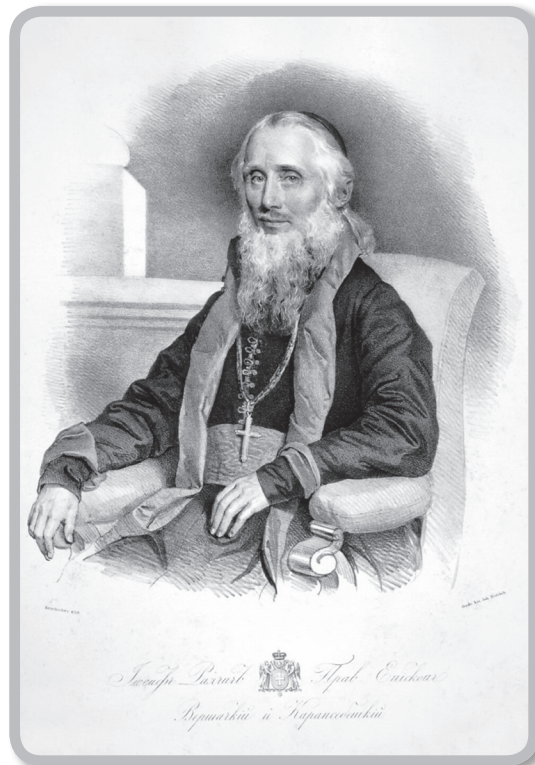
Много детаља сведочи о политичкој и културној снази Срба у Аустроугарској у XVIII и XIX веку. Српски трговци у Пешти основали су „кошницу српске памети“, Матицу српску (1826), у Новом Саду настао је наш најстарији театар СНП (1861), а у Сремским Карловцима од 1791. живи најстарија српска гимназија. Србија је тада била под туђинском влашћу, а Нови Сад је био средиште националног идентитета, развоја политичке и културне мисли и највећи град настањен Србима. Најзначајнији је био Народни покрет др Светозара Милетића. Почетком XIX века за Вука Караџића Нови Сад је „највеће српско опшество на свијету“, а Јован Скерлић је забележио да се у Српској Атини „тада писало и мислило за цео српски народ“.

са Границом, Барању, Бачку са Бечејским дистриктом и Шајкашким батаљоном и Банат са Границом и Кикиндским дистриктом.

На мајском заседању, представници Срба формирали су и Народни одбор (доцније преименован у Главни одбор), који је представљао привремену владу Српске Војводине, и изабрали су свог војводу (граничарски пуковник огулинске регименте Стеван Шупљикац). Карловачка митрополија уздигнута је на ранг патријаршије, а митрополит карловачки Јосиф Рајачић постао је српски патријарх. Тиме је поглавар Српске православне цркве у Угарској стекао статус који је некада имао Арсеније Трећи Чарнојевић (1633–1706).

Аутономија за Србе у Хабзбуршком царству била је интерес над интересима. Борећи се дуго и истрајно за своја верска и културна, али и политичка и територијална права, Срби су у аутономији видели једину гаранцију националног опстанка до неког

носећи захтев за посебну територију и посебну управу, али то није имало жељени одјек.

Патријарх Јосиф Рајачић

ИСЕЉАВАЊЕ СРБА У РУСИЈУ

Срби нису били задовољни владавином Марије Терезије и због тога што је Мађаре, који су се у рату за аустријско наслеђе изненада показали лојалнима, наградила укидањем Поморишке и Потиске војне крајине. Српски борци, који су у тим борбама поднели велике жртве, сматрали су се изневерима. За њих је то значило губитак повлашћеног статуса граничара и војника и срозавање на статус кметова и паора. Овај други назив био је у оно време веома увредљив. Све то заједно резултирало је немирима, побунама и исељењем дела Срба у нове крајине према Банату и у Шајкашку. Око 5000 наших разочараних предака тада се исељило у Русију.

Овај годишњак објављујемо уз финансијску помоћ Покрајинској секретаријату за културу и информисање Војводине